

VĂN MẪU 7 - PHÂN TÍCH

NHỮNG TRÒ LỐ HAY LÀ VA- REN & PHAN BỘI CHÂU

Đề bài: Phân tích truyện Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu

Bài mẫu hay nhất

Chảy trong dòng sông văn học Việt Nam giai đoạn từ đầu thế kỉ XX đến Cách mạng tháng Tám 1945, truyện ngắn Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu của Nguyễn Ái Quốc mang một màu sắc và âm điệu độc đáo: được viết bằng chữ Pháp, xuất hiện trên đất Pháp, có tính chiến đấu cao và bút pháp điêu luyện, thể hiện đại.

Trong khi nhiều tác giả trong nước bóng bẩy phê phán bọn phong kiến uơu hèn, để nhân dân đói khổ (như Phạm Duy Tôn, Nguyễn Bá Học), hoặc gởi gắm tâm sự yêu nước, lo đời kín đáo, mơ hèn (như Tân Đà, Trần Tuấn Khải) thì Nguyễn Ái Quốc thẳng thắn vạch mặt lo thực dân xâm lược xảo trá, dã man, bộc lộ một tấm lòng yêu nước, căm thù giặc mạnh mẽ, cháy bỏng. Trái tim người cầm bút yêu, ghét rõ ràng. Vì thế, tuy xuất bản ở nước ngoài, dùng tiếng nước ngoài, song truyện ngắn Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu này, cùng nhiều tác phẩm khác mà Bác Hồ viết với bút danh Nguyễn Ái Quốc, vẫn có giá trị như một áng văn Việt Nam đích thực, góp phần làm sôi động thêm dòng chảy của văn chương dân tộc. Đọc truyện, chúng ta cảm thật rõ ràng hai hình tượng nhân vật đối lập nhau: Đó là những nhân chứng lịch sử và những nhân cách con người...

Trước hết là hình tượng nhân vật Va-ren - một chính khách thực dân xảo quyệt, một kẻ phản bội nhục nhã. Ngay từ những dòng đầu của truyện, Va-ren đã được giới thiệu như một kẻ có lời nói và hành động mập mờ nửa chính thức hứa... giả thử biết giữ lời hứa... liệu quan Toàn quyền sẽ chăm sóc vụ ấy vào lúc nào và ra làm sao? Đó là những từ ngữ mỉa mai, châm biếm nhẹ mà sắc! Và cũng từ đó tác giả định hướng cho nhân vật hiện lên trong thời gian (vào lúc nào) và mang những phẩm chất, tính cách cụ thể (ra làm sao).

Về thời gian khi còn ở Pháp, toàn quyền Va-ren chỉ muốn chăm sóc cụ Phan Bội Châu khi nào yên vị thật xong xuôi ở bên ấy đã. Nghĩa là hấn lo cho địa vị thật vững vàng trước đã. Hấn muốn tỏ rõ uy quyền thực dân với công chúng ở Đông Dương trước đã. Còn Phan Bội Châu ra sao, hãy đợi đấy! Do đó, sau khi rời nước Pháp với lời hứa nửa chính thức sẽ chăm sóc cụ Phan Bội Châu, toàn quyền Va-ren đã làm một chuyến đi dènh dàng, vừa đi vừa nhấm nháp, hưởng thụ những của ngon vật lạ, những lời nói, cử chỉ nịnh hót, tâng bốc của lũ tay sai cấp dưới. Tác giả sử dụng ngôi bút kể chuyện, xen kẽ miêu tả, đối chứng bằng điệp ngữ và những câu văn kéo dài chia chuyển đi của Va-ren làm bốn chặng. Chặng thứ nhất: trên tàu 4 tuần lễ. Trong bốn tuần lễ đó Phan Bội Châu vẫn bị giam trong tù. Chặng thứ hai: Va-ren đến Sài Gòn, thực hiện “một cuộc tuần du linh đình”... Trong khi đó thì Phan Bội Châu vẫn nằm tù. Tới Huế - chặng thứ ba: Va-ren dự

yến tiệc, rồi được gắn phần chương thật rôm rả, tung bừng. Trong khi đó thì Phan Bội Châu vẫn nằm tù... và đến Hà Nội - tới đích... những trò lố chính thức, ... đã diễn ra. Như vậy, Va-ren đúng là kẻ chỉ hứa suông - hẳn chẳng quan tâm chút nào tới Phan Bội Châu, cũng là viên quan mẫn cán trong công việc. Bản chất Va-ren là một kẻ hám chức quyền, thích hưởng thụ ăn chơi. Chúng ta hãy lắng nghe nhà văn vạch trần cái bản chất xấu xa, bỉ ổi đó của Va-ren qua hai chặng dừng chân công cán ở Sài Gòn và ở Huế.

Tới Sài Gòn, Va-ren bị quán quýt lấy, tôi kéo đi, giàng co, ru vỗ áp ủ trong mớ bong bong - những cuộc tiếp rước, những lời chúc với tụng. Tiếp đây là một cuộc tuần du - đi dạo phố phường - để tiếp tục được đón rước, chúc tụng, được hưởng niềm kiêu hãnh trước vẻ sầm uất — tác giả gọi là cái huyền diệu - của mảnh đất mà nước Pháp đã khai hóa. Rồi dừng chân tại Huế. Va-ren lại tiếp tục nhận được sự nghênh tiếp chào mời khúm núm của vua quan nhà Nguyễn. Kể về những cuộc đón tiếp này, tác giả sử dụng ngòi bút thật hóm hỉnh. Câu chữ cứ nhấp nháy, nhảy múa, sắp ngửa, nửa nghiêm trang nửa đùa cợt, vừa nghĩa đen vừa nghĩa bóng. Bộ mặt thật của Va-ren dần dần lộ rõ. Dưới con mắt của nhân dân Sài Gòn, viên toàn quyền - người lo lắng, nực cười. Ngài có cái mũ hai sừng trên chóp sọ... Cái áo dài đẹp chưa? Đôi bấp chân ngài bọc ủng... Rậm râu, sâu mắt... Từng nét, từng nét qua lời nhận xét của một em bé, rồi lời khen của chị con gái, lời trầm trồ của bác cu-li xe và nhất là lời phê phán, đánh giá của một nhà nho, chân dung toàn quyền Va-ren là một mớ hổ lốn, pha tạp; đầu giống con vật (có hai sừng), áo quần diêm dúa như mù đàn bà đom dáng (chiếc áo dài đẹp chưa) vừa giống anh lính tổng cứng quèo (đôi bấp chân bọc ủng). Và nét nổi bật: Va-ren chỉ là kẻ bắt lương hung bạo (rậm râu, sâu mắt). Trong cuộc gặp gỡ triều đình An Nam tại Huế, bộ mặt tinh thần của Va-ren hiện lên, cũng thật rõ nét: Đức kim thượng thánh ông Va-ren thăm hoàng cung, và ông Va-ren sẽ vào... thỉnh ông dự yến, và ông... sẽ ăn. Ngài cài lên ngực ông... Nam Long bội tinh và thế là ông Va-ren được gắn mề đay. Chúng ta ngỡ vị toàn quyền ấy dễ tính, mời đi đâu, sẵn sàng đi đấy, mời ăn gì sẵn sàng ăn nấy, tặng gì sẵn sàng nhận luôn. Không, sự “dễ tính” ấy bộc lộ một thói tham lam, háu ăn, hám danh vọng rất đáng ghét. Câu văn đầy tính kịch vì nó miêu tả một cuộc gặp gỡ hài hước mà kẻ thăm, người rước đều chỉ là những kẻ lố bịch, những anh hề của một sân khấu hài kịch. Ý nghĩa châm biếm, đả kích của văn Nguyễn Ái Quốc sâu sắc, mạnh mẽ xiết bao!

Tới Hà Nội - cái đích quan trọng nhất của chuyến đi - những trò lố chính thức của Va-ren mới thực sự diễn ra, bộ mặt hề mời phản trắc, xảo huyệt của tên chính khách thực dân mới thực sự phơi bày Bằng đôi cánh của trí tưởng tượng, người đọc được nhà văn dẫn vào tận công nhà lao chính, tận xà lim nơi người đồng bào tôn kính của chúng ta đang rên xiết. Ôi thật là một tấn kịch\, tác giả đã kêu lên như vậy. Nếu những cảnh trên là... hài kịch thì tới đây tấn kịch diễn ra vừa hài, vừa bi. Màn chưa mở. Tác giả dành một đoạn văn trữ tình ngoại đề để tóm tắt cái tiểu sử bất hảo của Va-ren, đồng thời ca ngợi phẩm chất anh hùng của Phan Bội Châu, về Va-ren, chúng ta đọc thấy rất những dòng chữ đen ngòm, như nhớp con người đã phản bội, tên chính khách đã bị đồng bọn đui... kẻ đã ruồng bỏ quá khứ, ruồng bỏ lòng tin, trò lố diễn ra suốt buổi Va-ren gặp Phan Bội Châu. Trong cuộc chạm trán này, Va-ren tỏ ra là người chủ động, một nhân vật cao sang, hào

hiệp. Tôi đem tự do đến cho ông đây. Hắn tuyên bố, rồi nâng cái gông to kèch ở cổ người tù... Chỉ thế thôi, Va-ren treo cái bánh vẽ tự do trước đôi thủ, rồi... tấn công, ào ạt, liên hồi... bằng những lời nói dài vòng vo chân thành, thống thiết, lúc châm chọc mỉa mai, lên bổng xuống trầm... Đúng là giọng lưỡi của một anh hề. Va-ren nói những gì? Trước hết, Va-ren mặc cả với Phan Bội Châu về hai chữ Tự do. Một đằng hắn hứa đem trả tự do cho Phan Bội Châu hãy từ bỏ những mưu đồ... chớ tìm cách xúi giục đồng bào... hãy cộng tác với người Pháp. Như vậy, Va-ren đâu có “quý trọng” Phan như hắn nói! Thực chất, hắn đã dụ dỗ người chiến sĩ kiên cường, bất khuất... đâu hàng, phản lại lí tưởng chiến đấu suốt đời mình... Lời Va-ren nói nghe ngọt xót. Đó là vị ngọt chứa thuốc độc của kẻ phản bội. Tiếp sau, Va-ren nêu những tên tuổi, những chính khách nổi tiếng... về sự phản bội. Từ Nguyễn Bá Trạc - người Việt Nam - đến những “Guy”, những “A - lếch”, những “An - be”, “Pôn”... người Pháp. Cuối cùng hắn khoe với sự thành đạt, sự thăng tiến của bản thân: Trước tôi là đảng viên Xã hội, giờ đây tôi là toàn quyền... trơ trên thay, lố bịch thay là kẻ cầm quyền thực dân Pháp tôn thờ sự phản bội, lấy sự phản bội làm chuẩn mực để ngợi ca những nhân cách xấu xa. Do đó tất cả những lời nói của Va-ren lọt vào tai Phan Bội Châu như “nước đổ lá khoai” nghĩa là nó tuột đi, nó vô nghĩa. Tất cả những thái độ “nhiệt tình, chân thành” của kẻ phản bội đã khiến Phan Bội Châu đứng đưng, hoặc chỉ nhếch đôi ngọn râu mép lên một chút. Hoặc nhỏ vào mặt Va-ren.

Càng về cuối truyện, nhân vật Va-ren càng hiện rõ bản chất xấu xa. Những trò lố của hắn đã tự lọt trần cái bộ mặt tên chính khách xảo quyệt, kẻ phản bội nhục nhã. Miêu tả chân dung Va-ren, Nguyễn Ái Quốc dùng ngòi bút lạnh lùng, hóm hỉnh, thông- minh, sắc sảo. Đó là ngòi bút điêu luyện, hiện đại, kết hợp chất châu Âu sôi nổi và âm điệu Á Đông thâm trầm. Càng về cuối càng thâm trầm.

Miêu tả thái độ và cử chỉ Phan Bội Châu trước những lời lố bịch của Va-ren, tác giả đã đập thẳng vào mắt kẻ thù - kẻ thù của cụ Phan, kẻ thù của cả dân tộc - những đòn trí mạng. Đó là lưỡi gươm sắc bén mà người thanh niên yêu nước đã vung lên trong buổi đầu chiến đấu chống ngoại xâm vì độc lập tự do dân tộc.

Với kẻ thù - tiêu biểu là toàn quyền Va-ren, ngòi bút Nguyễn Ái Quốc mang tính chiến đấu mạnh mẽ bao nhiêu thì, với người anh hùng dân tộc - ở đây là Phan Bội Châu - ngòi bút ấy mềm mại, nâng niu, trân trọng bấy nhiêu. Tuy không phải nhân vật chính trong tác phẩm, song hình tượng Phan Bội Châu vẫn được miêu tả rõ nét, luôn song song với nhân vật Va-ren, như một đối chứng của hai màu sắc chọi nhau của một bức vẽ. Điệp ngữ... Trong bốn tuần lễ đó Phan Bội Châu vẫn nằm tù... Trong khi đó thì Phan Bội Châu vẫn nằm tù... nhấn đi nhấn lại cái hoàn cảnh khổ cực của cụ Phan, cũng đồng thời bày tỏ một tình cảm xót thương thấm thía. Thương xót và trân trọng, ngợi ca. Âm điệu trữ tình ấy thấm đẫm trong từng câu từng chữ. Viết về nhân vật Phan Bội Châu, tác giả đã giành những từ ngữ đẹp nhất: khi gọi cụ là người đồng bào tôn kính của chúng ta, con người đã hy sinh cả gia đình và của cải... lúc nâng lên tầm cao của bậc anh hùng, vị thiên sứ, đáng xả thân. Đó là cách định danh của thần thánh. Trong suốt buổi gặp, để mặc cho Va-ren diễn thuyết, bằng bao nhiêu lời hoa mỹ, bao giọng lưỡi ngọt ngào, bao thái độ thiện chí,

cụ Phan chỉ im lặng, dửng dưng. Tai cụ không nghe, nét mặt cụ bình thản, cụ ngồi... im như một pho tượng... Làm sao Va-ren sững sốt cả người. Đây chính là nhân cách hiên ngang, bất khuất của người chiến sĩ. Cũng là cuộc chiến đấu chống lại kẻ thù, phủ nhận, bác bỏ mọi mưu ma chước quỷ xảo trá của bọn ngoại xâm. Và khi ngọn râu mép của nhếch lên một chút - theo lời anh lính đồng kê - nhất là lúc cụ nhỏ vào mặt Va-ren như lời một nhân chứng thứ hai quả quyết - thì cuộc chiến trở nên quyết liệt. Người anh hùng ấy đã chiến thắng. Bởi vì, đối với cụ, tất cả lời lẽ và thái độ của Va-ren chỉ là một trò... lô bịch, một trò hề! Có thể nói, trong truyện ngắn này, hình tượng được khắc họa bằng một ngòi bút châm phá kiểu Á Đông. Chỉ vài nét thông thoáng vừa tả, vừa gợi. Nhân vật đã nổi lên, rõ rệt một chân dung, một thần thái có đủ phẩm chất, tính cách. Phan Bội Châu, đó là người chiến sĩ hiên ngang, bất khuất trước mọi mưu đồ nham hiểm, thâm độc của kẻ thù. Phan Bội Châu, đó là bậc anh hùng, vị thiên sứ, đáng xả thân vô cùng đáng kính của tác giả Nguyễn Ái Quốc xưa kia và của chúng ta - những bạn đọc ngày nay.

Truyện ngắn Những trò lô hay là Va-ren và Phan Bội Châu này nguyên văn tiếng Pháp được sáng tác cách đây trên nửa thế kỉ.

Những nhân vật, những sự việc đã đi vào quá khứ. Lúc đầu đọc qua bản dịch, chúng ta có phần ngỡ ngàng. Song vừa đọc, vừa nghiền ngẫm, vừa suy nghĩ, chúng ta vẫn thấu nổi bật lên hai hình tượng nhân vật đối chọi nhau như bóng tối và ánh sáng, một kẻ tiểu nhân phản bội và một người anh hùng trung thành với lí tưởng, hiên ngang, bất khuất. Đó là những nhân chứng lịch sử, những nhân cách con người mãi mãi không phai nhạt. Đằng sau hai hình tượng là một tấm lòng kết hợp một tài năng, một quá trình rèn luyện đã tạo ra một ngòi bút chiến đấu thật sắc sảo độc đáo: miêu tả sinh động, dung từ linh hoạt, tự nhiên, trào phúng; nhất là nghệ thuật khắc họa nhân vật, tạo tình huống bất ngờ... Nguyễn Ái Quốc - Bác Hồ của chúng ta - ngay từ những ngày đầu cầm bút đã xứng đáng là một nhà văn - chiến sĩ yêu nước.

Bài mẫu 1

Bác Hồ không chỉ được biết đến với những bài thơ dung dị, giàu ý nghĩa mà trong thời gian hoạt động ở nước ngoài đặc biệt là Pháp, tại đây Nguyễn Ái Quốc đã có những tác phẩm viết bằng chữ Pháp có tính chiến đấu mạnh mẽ. Những trò lô hay là Va-ren và Phan Bội Châu là một tác phẩm như vậy. Tác phẩm đã cho thấy vẻ đẹp phẩm chất, nhân cách của người anh hùng Phan Bội Châu đồng thời vạch trần bộ mặt gian xảo của tên Va-ren.

Những trò lô hay là Va-ren và Phan Bội Châu đăng trên báo Người cùng khổ số 36, 37 tháng 9 và tháng 10 năm 1925. Đoạn trích thuộc phần thứ ba nội dung chính là cuộc chạm trán giữa Va-ren và Phan Bội Châu đầy kịch tính, cho thấy ngòi bút châm biếm sắc sảo của Nguyễn Ái Quốc.

Câu chuyện được bắt đầu bằng tình huống hết sức gay cấn, là cuộc gặp gỡ giữa hai nhân vật: vị lãnh tụ cách mạng Phan Bội Châu và bên kia là Va-ren, kẻ sang Việt Nam nhận

chức toàn quyền Đông Dương. Trên thực tế không có cuộc gặp gỡ nào giữa hai nhân vật này, mà thực chất đây chỉ là tình huống hư cấu, tác phẩm được viết trước khi Va-ren sang Việt Nam nhận chức. Cách xây dựng tình huống như vậy nhằm vạch trần bộ mặt bịp bợm, hèn hạ của Va-ren và làm nổi bật vẻ đẹp nhân cách của cụ Phan Bội Châu.

Trò lố của Va-ren được tác giả vạch trần ngay từ đầu tác phẩm, vì sức ép của dư luận nên hẳn mới phải “nửa chính thức hứa” chăm sóc vụ Phan Bội Châu. Nhưng điều hẳn chỉ muốn “chăm sóc đến khi nào yên vị thật xong xuôi ở bên ấy đã”. Những từ ngữ mỉa mai, châm biếm để người đọc có một định hướng về tính cách của nhân vật này.

Và bộ mặt thực sự của hắn đã bị vạch trần trong cuộc đụng độ, chạm trán với cụ Phan Bội Châu. Có thể thấy rằng, trong cuộc gặp gỡ này, nhà cách mạng của chúng ta không nói bất cứ điều gì với hắn, chỉ có một mình Va-ren độc thoại, từ đó bộc lộ bản chất xảo quyệt của chính mình. Trước khi bắt đầu cuộc hội thoại mà thực chất là độc thoại, Nguyễn Ái Quốc đã viết một đoạn bình luận vô cùng xuất sắc “Ôi thật là một tấn bi kịch! Ôi thật là một cuộc chạm trán...”, “một kẻ đã ruồng bỏ quá khứ, ruồng bỏ lòng tin, ruồng bỏ giai cấp” – Va-ren với một bên là cụ Phan Bội Châu “hi sinh cả gia đình và của cải để xa lánh khỏi thấy bọn cướp nước mình, sống xa lìa quê hương, luôn luôn bị lũ này săn đuổi...”. Vẽ nên chân dung đối lập giữa hai nhân vật đã cho thấy rõ thái độ của người viết với đối tượng, một bên là mỉa mai, châm biếm, coi thường, một bên là ngợi ca, tôn vinh, yêu quý.

Cuộc mặc cả, ra giá bắt đầu, y dụ dỗ, yêu cầu cụ Phan Bội Châu hãy từ bỏ ngay ý định chiến đấu vì nền độc lập dân tộc: “Ông hãy để mặc đầy những ý nghĩ phục thù” “bỏ đi những mưu đồ xưa cũ và thôi, chớ tìm cách xúi giục đồng bào ông nổi lên” cùng nhau làm những việc tốt đẹp cho xứ Đông Dương, “làm như vậy ông sẽ được tất cả, được cho đất nước ông, được cho bản thân ông”. Không chỉ dùng lời lẽ đe dọa, hắn còn lấy những dẫn chứng, những kẻ phản bội để cho Phan Bội Châu nghe gương mà bị thuyết phục: Nguyễn Bá Trác, Guy-xta-vơ, A-léch-xăng... không dừng lại ở đó, hắn còn khoe những chiến công mình giành được khi phản bội lại giai cấp, phản bội lại bạn bè, phản bội niềm tin: “Trước tôi là đảng viên xã hội đấy, và giờ đây thì tôi làm Toàn quyền...”. Càng về cuối bản chất xảo trá, bịp bợm của Va-ren càng bị vạch trần rõ nét hơn. Những lời Va-ren nói, những hành động hắn làm cho thấy hắn là kẻ bịp bợm, phản phúc và trơ trẽn đến tột cùng.

Trong màn hài kịch trên, Phan Bội Châu hoàn toàn im lặng, sự im lặng đó thể hiện rõ thái độ của nhà cách mạng. Trước hết, ông coi Va-ren không có mặt, bởi vậy, những lời nói của Va-ren chỉ như nước đổ lá khoai. Qua đó còn thể hiện thái độ khinh bỉ “đôi ngọn râu mép người tù nhếch lên một chút rồi lại hạ xuống ngay, mỉm cười một cách kín đáo, vô hình và im lặng, như cánh ruồi lướt qua vậy”. Thái độ ứng xử đó một lần nữa khẳng định phẩm chất đẹp đẽ của ông: suốt một đời hi sinh cho cách mạng, cho độc lập, tự do của đất nước. Không có bất cứ điều gì có thể lay chuyển ý chí cách mạng, tinh thần sắt đá đó của ông. Đặc biệt những dòng kết thúc tác phẩm càng làm nổi bật hơn nữa phẩm

chất của cụ Phan Bội Châu: nếu ở trên ta thấy ông im lặng, khinh bỉ thì trong T.B ông thể hiện phản kháng quyết liệt: nhổ vào mặt Va-ren, chi tiết này cho thấy sự khinh bỉ đã được đẩy lên đến tột cùng. Như vậy, cách khệp lại tác phẩm đã tạo ra độ mở cho câu chuyện và làm nổi bật chủ đề tác phẩm.

Tác phẩm được viết bằng chất giọng châm biếm, mỉa mai, hóm hỉnh. Tạo dựng tình huống hư cấu bất ngờ, hấp dẫn thể hiện trí tưởng tượng tài hoa của người viết. Qua đó đã làm nổi bật phẩm chất đáng quý của Phan Bội Châu, và bản chất lộ bịch, xấu xa của Va-ren.

Bài mẫu 2

Nguyễn Ái Quốc trong thời kì sống và hoạt động ở Pháp đã viết một số truyện kí bằng tiếng Pháp như Vi hành, Lời than vãn của bà Trưng Trắc, Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu... Đó là những tác phẩm giàu chất trí tuệ và tính hiện đại, thể hiện một quan niệm lấy văn chương để phục vụ chính trị và dân tộc.

Tác phẩm Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu đăng trên báo Người cùng khổ số 36 - 37 vào tháng 9, 10 - 1925. Truyện gồm có ba cảnh: cảnh 1, Va-ren đến Sài Gòn được bọn tay chân đón rước linh đình; cảnh 2, Va-ren dừng lại Huế được bọn bù nhìn đả yến và gán mẽ-day Nam Long bội tình; cảnh 3, Va-ren đến Hà Nội và gặp Phan Bội Châu đang bị thực dân Pháp cầm tù với bản án tử hình.

Cuộc chạm trán giữa Va-ren và Phan Bội Châu cho thấy ngòi bút châm biếm sâu sắc của tác giả Nguyễn Ái Quốc. Tác giả đã sử dụng thủ pháp tương phản đối lập để tạo nên tính chiến đấu sắc bén.

Va-ren đã vào “tận xà lim” nơi Phan Bội Châu “đang rên xiết”. Va-ren là con người “đã phản bội giai cấp vô sản Pháp, tên chính khách đã bị đồng bọn đuổi ra khỏi tập đoàn, kẻ đã ruồng bỏ quá khứ, ruồng bỏ lòng tin, ruồng bỏ giai cấp mình”... Phan Bội Châu là con người “đã hi sinh cả gia đình và của cải”, phải “sống xa Ha quê hương” để tìm đường cứu nước cứu dân, bị bọn thực dân “kết án tử hình vắng mặt”, đang bị “đeo gông” chờ ngày lên “máy chém”. Hai nhân cách đối đầu, một bên là “kẻ phản bội nhục nhã”, một bên là “bậc anh hùng, vị thiên sứ, đấng xả thân vì độc lập, được 20 triệu con người trong vòng nô lệ tôn sùng.”. Ngòi bút của Nguyễn Ái Quốc biểu lộ thái độ yêu, ghét, tôn trọng, khinh bỉ rất rõ ràng, dứt khoát.

Bằng trí tưởng tượng kì diệu, tác giả đã vạch trần bộ mặt xảo quyệt, giả nhân giả nghĩa, thủ đoạn dục dồ, mua chuộc của tên thực dân cáo già! Va-ren “tay phải giờ ra bắt tay Phan Bội Châu trong nhà tù ảm đạm”. Va-ren dụ dỗ Phan Bội Châu hãy “trung thành”, “cộng tác”, “hợp lực” với nước Pháp vì sự nghiệp “khai hóa và công lí”. Hấn khuyến nhà cách mạng Việt Nam đừng “xúi giục” đồng bào ta nổi lên chống Pháp... Hấn khoe mẽ ở Đông Dương “nền dân chủ... nhờ Chúa, rất là tốt!” ... Cuối cùng hấn tự vạch trần chân tướng là

một kẻ phản bội, tên cơ hội hãnh tiến: “Ông hãy nhìn tôi này, ông Phan Bội Châu! Trước tôi là Đảng viên xã hội đây và giờ đây thì tôi làm Toàn quyền!...”.

Trái lại, trong cuộc chạm trán ấy, Phan Bội Châu rất chủ động “im lặng, dửng dưng”, “mỉm cười một cách kín đáo..”. Đặc biệt ở phần “tái bút”, tác giả cho biết một nhân chứng quả quyết rằng “Phan Bội Châu đã nhổ vào mặt Va-ren”. Một cái nhổ khinh bỉ. Vị toàn quyền “tôn kính” đã bị hạ nhục!

Tác giả Nguyễn Ái Quốc viết truyện này không chỉ nhằm mục đích ca ngợi Phan Bội Châu “một người lòng tiếng” mà còn đòi ân xá cho cụ, đồng thời vạch trần bộ mặt xảo quyệt, bản thủ của tên Toàn quyền Va-ren nói riêng và lũ thực dân Pháp nói chung.

Giọng văn đã kích châm biếm đầy khinh bỉ. Một lối viết ngắn, tạo tình huống rất độc đáo về cuộc chạm trán giữa Va-ren và Phan Bội Châu. Trang văn của tác giả Nguyễn Ái Quốc trở thành lưỡi gươm chống thực dân, chống kẻ thù xâm lược! Vô cùng sắc bén!